

ÖĞRETMEN ADAYLARININ YARATICI DÜŞÜNME EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ

Akın KARAKUYU*

Öz

Yaratıcı düşünme, üst düzey düşünme becerilerinden biri olup temel düşünme becerileri arasında gösterilmektedir. Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilim düzeylerini belirlemek ve bazı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırmanın yöntemi nicel araştırma türlerinden tarama yöntemidir. Çalışma grubu, seçkisiz örnekleme tekniği ile belirlenen 416 öğretmen adayından oluşmaktadır. Veriler Marmara yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde ortalama, bağımsız t testi, tek yönlü varyans analizi ve post – hoc. testleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilim düzeyleri yüksektir. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre erkek, akademik ortalamalarına göre ortalaması 2,50 – 2,99 ve 3,00 – 4,00 olan, lisedeki öğrenim gördükleri alanlara göre eşit ağırlık ve tercih sırasına göre sıralaması 16 – 20 olanların lehine anlamlı farklılıklar vardır. Sınıf düzeyi ve bölümlerine göre ise anlamlı farklılık yoktur.

Anahtar Kelimeler: Düşünme, Yaratıcı düşünme, Öğretmen adayları.

Determining the Creative Thinking Tendencies of Teacher Candidates

Abstract

Creative thinking is one of the higher-order thinking skills and is shown among the basic thinking skills. The aim of this study is to determine the creative thinking disposition levels of teacher candidates and to examine whether they differ significantly according to some demographic variables. The method of the research is the screening method from quantitative research. The study group consists of 416 pre-service teachers determined by the random sampling technique. The data were collected with the Marmara creative thinking tendencies scale. In the analysis of data, mean, independent t test, one-way analysis of variance and post hoc. tests have been used. According to the results of the research, there were significant differences in favor of those who were male according to their gender, average of 2.50-2.99 and 3.00-4.00 according to their academic averages, equal weight according to their fields of education in high school and 16-20 in order of preference. There is no significant difference according to grade level and departments.

Keywords: Thinking, Creative thinking, Teacher candidate.

1. Giriş

Düşünme, bilinçli her insanın karşılaştığı durumlarda kullandığı temel becerilerinden biridir. İnsanlar bu becerilerine sahip oldukları bilgi, sezgi ve deneyimleri ile birlikte kullanarak karar verebilirler. Günümüz dünyasında ve bilginin yapısında yaşanan gelişmelere karşı tekdüze düşünme yeterli olmayıp insanların farklı açılardan bakabilmesini, sorgulamasını, bağlantılar kurmasını, analiz ve sentez yaparak üst düzey düşünceler gerçekleştirmesini zorunlu kılmaktadır. Üst düzey düşünme becerilerinden biri de yaratıcı düşüncedir.

Yaratıcılık kavramı, köken itibarıyla Latince creare kelimesinden gelmektedir. Anlam olarak ise doğurmak, oluşturmak anlamlarına gelen bir kelimedir (Young, 1985). Kavramın ilk ortaya çıkışı

* Öğr. Gör. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya MYO, karakuyuakin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7370-5464>

ise J.P. Guilford tarafından 1950 yılında Amerikan Psikoloji Derneği'nde yapılan konuşma ile başlamıştır (Çınardal & Diri 2013). Yaratıcılığı geniş bir şekilde açıklayanlardan biri de Yaprakdal (2013) olmuştur. Ona göre yaratıcılık, farklılıklara açık olmak, bilinmeyene doğru yol almak, klişeleşmiş düşünce yapısının dışına çıkıp yeni bir düşünce yapısı oluşturmak, durumlar karşısında alternatif çözümler üretebilmek, yeniliğe açık olup yeni ilişkiler, yeni düşünceler, yeni yöntem veya teknikler ve insanlığa faydalı yeni bir araç veya cihaz bulmaktır.

Yaratıcı düşünme, öncesinde tahmin edilemeyen, gelişime ve yeniliğe açık, çok yönlü düşünerek yenilikçi özgün fikir ve ürünler ortaya koyan sıra dışı düşüncedir (Ülger, 2014). Yaratıcı düşünme, bireyin sahip olduğu bilgi ve becerileri kullanarak yeni fikir ve ürünler ortaya koymasındadır (Isbell & Raines, 2003). Bir başka tanımda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yaratıcı düşünme, öğrenenlerin bir fikir veya ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden oluşturma, farklı durumlara uyarlama veya tamamen kendi düşüncelerini kullanarak farklı ürünler ve bilgiler üretme veya basit düzeyde de olsa bazı buluşlar yapabilmeye yarayan düşünme olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005). Yaratıcı düşünme, bireylerin karşılaştıkları durum veya sorunlara karşı farklı ve sorgulayıcı bir şekilde yaklaşarak yeni fikir, metin, yol veya ürün ortaya koyması şeklinde ifade edilebilir.

Yaratıcı düşünürler bazı özellikleri bakımından diğer kişilerden farklı olarak ön plana çıkarlar. Akıcılık, orijinallik, sezinleme, tahmin yürütme, odaklanma, farklı bağlantılar kurabilme, analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünsel beceriler yaratıcı düşünme düzeyi yüksek olan bireylerin özellikleridir (Özden, 2011). Ayrıca yaratıcı düşünme becerileri yüksek olan bireylerin etkili iletişim becerilerine sahip oldukları bu nedenle işbirlikçi, yaratıcı iletişime uygun, sayısal düşünebilen, bilgiyi yapılandıran, güçlendirilmiş kişilik özelliklerine sahip bireyler oldukları ifade edilebilir (Aydın, 2019). Gelen (2017) durumları farklı açılardan ele alarak eleştirel yaklaşım uygun davranabilen, karmaşık işleyişleri çözümleyerek karar verebilen bireyleri yaratıcı düşünür olarak değerlendirmiştir. Varki (2020) ise yaratıcı düşünme becerisine sahip olanları meraklı, farklı düşünen, özgür, alışılmışın dışına çıkan, çözüm odaklı kişiler olduğunu belirtmiştir. Sarıkaya (2023) ise yaratıcı bireyleri, maceraperest, özverili, cesaretli, enerjik, meraklı, bağımsız olarak düşünebilen, kararlı ve çok yönlü özelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Yaratıcılık, akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme aşamalarından oluşmaktadır. Akıcılık, ele alınan konu veya durumla ilgili olabildiğince fazla sayıda fikir üretebilme becerisidir. Esneklik, aynı durum veya konu ile ilgili farklı fikir, düşünce ve yollar denenmesidir. Orijinallik, çoğunluğun aklına gelmeyecek şekilde birey tarafından üretilen orijinal fikirlerdir. Zenginleştirme, üretilen fikir ve düşüncelerin detaylandırılması, açıklanması ve örneklendirilmesidir (Torrance, 2002).

Günümüz dünyasında bilginin yapısında yaşanan hızlı değişimler bireylerin, bilginin kaynağını sorgulamasını, bilgiye ulaşma yollarını araması, bilgiyi yapılandırması, paylaşması ve kullanmasını zorunlu kılmaktadır. Toplumsal anlamda eleştirel ve yaratıcı düşünen ve sonunda bir fikir, bir ürün ortaya koyabilen üretken bireylere bugün her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın karşılanmasında en büyük görev öğretmenlere düşmektedir (Durnacı & Ültay, 2020). Alan yazında Köse, Çelik Ercoşkun ve Balcı (2016) okul öncesi ve sınıf öğretmeni adayları ile; Gürgeç ve Bilgen (2019) müzik öğretmeni adayları ile; Çelik ve Dikmenli (2021) sınıf öğretmenleri adayları ile; Karaçelik (2022) okul öncesi öğretmen adayları ile; Görgeç ve Karaçelik (2009) okul öncesi ve fen bilimleri öğretmen adayları ile; Küçük ve Kan (2023) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile; Bakaç ve Özen (2016) ve İşleyen ve Küçük (2013) bu çalışmada olduğu gibi bir bölüme yönelik değil birden fazla bölümde öğrenim gören öğretmen adayları ile çalışmalar yürütmüşlerdir. Öğretmen adaylarının meslek yaşamlarında öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinin sağlanması ve onlara olumlu rol model olabilmeleri için yaratıcı düşünme eğilimlerinin yüksek olması önemlidir. Bu

bağlamda çalışmada öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, bir genel araştırma ve yedi alt problemden oluşmaktadır.

Problem Cümlesi

Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilim düzeyleri nedir ve bazı değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Alt Problemler

- 1- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeyleri nedir?
- 2- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 3- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 4- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile akademik ortalamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 5- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile lisedeki alanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 6- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile bölümleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 7- Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile üniversiteyi tercihleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

2. Yöntem

Bu kısımda çalışmanın modeli, örneklem grubun özellikleri, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

2.1.Araştırmanın Modeli

Çalışmada öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilim düzeyleri ve bazı demografik özellikleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda, öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme ile ilgili görüşleri betimlenmeye çalışıldığı için nicel araştırma türlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama yöntemi, evren içerisinden seçilen bir örneklem grubundan toplanan verilerle bir konu hakkında görüş, eğilim ve tutumların sayıca ifade edildiği yöntemdir (Fraenkel vd.,2011).

2.2.Örneklem

Araştırmanın katılımcıları, Türkiye’de Ege bölgesindeki bir devlet üniversitesinde öğrenim görmektedirler. Katılımcı grup, seçkisiz örnekleme tekniği ile belirlenmiş ve 416 kişiden oluşmaktadır. Seçkisiz örneklemede, evrendeki kişi ya da birimlerin örnekleme alınma şansları eşit ve birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle bu örnekleme türünün evreni temsil etme gücü yüksektir (Büyüköztürk vd., 2011). Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Cinsiyet	N	%
Erkek	81	19,2
Kadın	335	80,8
Toplam	416	100,0
Sınıf	N	%
2	206	49,5
3	108	26,0
4	102	24,5
Toplam	416	100
Akademik Ortalama	N	%
.00 – 2.49	39	9,4
2.50 – 2.99	78	18,8
3.00 – 4.00	299	71,8
Toplam	416	100,0
Lise Alanı	N	%
Sayısal	111	26,7
Eşit Ağırlık	188	45,1
Sözel	117	28,2
Toplam	416	100,0
Bölüm	N	%
Sınıf Öğretmenliği	176	42,3
Fen Bilimleri Öğretmenliği	84	20,2
Özel Eğitim Öğretmenliği	70	16,8
Okul Öncesi Öğretmenliği	86	20,7
Toplam	416	100,0
Üniversite Tercih Sırası	N	%
1 – 5	284	68,3
6 – 10	62	14,9
11 – 15	40	9,6
16 – 20	30	7,2
Total	416	100,0

2.3.Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler, Özgenel ve Çetin (2017) tarafından geliştirilen “Marmara yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçek 25 madde ve 5’li likert türünde bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 – 125 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.878’dir. Bu çalışmadaki örneklem için güvenirlik katsayısı 0.942’dir. Bu değere göre, ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin öncelikle normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Ölçeğin tamamında (çarpıklık: -0.941 basıklık: 1.621) ve ele alınan demografik değişkenlerde çarpıklık ve basıklık değeri - 2 ile +2 arasında değişmektedir. George & Mallery'e (2010) göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olması verilerin normal olarak dağıldığı anlamına gelmektedir. Ayrıca demografik değişkenlerdeki bütün gruplarda katılımcı sayısı da 30'dan fazladır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır.

Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilim düzeylerini belirlemek için ortalama, yüzde ve frekans analizi yapılmıştır. Cinsiyet değişkeni için bağımsız gruplar t testi diğer değişkenler için ise tek yönlü varyans analizine başvurulmuştur. Ayrıca tek yönlü varyans analizi yapılan ve anlamlı fark çıkan değişkenlerde farklılığın hangi grupların lehine olduğunu belirlemek için post – hoc. analizi uygulanmıştır.

2.5. Araştırma Etiği

Çalışmanın veri toplama ve veri analizine, yazımından kaynak gösterimine kadar tüm aşamalarında etik kurallara uyulmuştur. Araştırmaya ilişkin etik kurul izinleri Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 14.07.2023 tarih ve 23 sayılı kararı ile alınmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma problemlerine göre yapılan analizler tablolar halinde yorumları ile birlikte verilmiştir. Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeyleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerine ait betimsel değerler

Değişken	N	\bar{X}	Min.	Max.	SS	Düzye
Yaratıcı düşünme	416	103.00	28	125	14.72	Yüksek

Tablo 2'deki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 103, standart sapması ise 14.72'dir. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 – 125 arasında değiştiği için 25 – 58 arası düşük düzey, 59 – 92 arası orta düzey ve 93 – 125 arası yüksek düzeydir. Bu ortalamaya göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin düzeyi yüksektir.

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre yaratıcı düşünme eğilimlerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız t testi analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yaratıcı düşünme ile cinsiyet arasındaki bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	df	p
Erkek	81	107.67	12.87			
Kadın	335	101.89	14.94	3.19	414	.002*
Toplam	416	103.00	14.72			

p<.05

Tablo 3'deki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile cinsiyetleri arasında erkek adaylar lehine anlamlı farklılık vardır ($t(416)=3.19, p<.05$).

Sınıf değişkeni ile öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. *Yaratıcı düşünme ile sınıf değişkeni arasındaki anova sonuçları*

Sınıf	N	\bar{X}	SS	Gruplar	df	X^2	F	p
2.sınıf	206	101.62	15.53	Gruplar arası	2	580.243	2.696	.069
3.sınıf	108	103.05	13.11					
4.sınıf	102	105.74	14.41	Grup içi	413	215.190		
Toplam	416	103.00	14.72					

Tablo 4'teki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. [$F(2, 413)=2.696, p>.05$].

Akademik ortalama değişkeni ile yaratıcı düşünme arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. *Yaratıcı düşünme ile akademik ortalama arasındaki anova sonuçları*

Ortalama	N	\bar{X}	SS	Gruplar	df	X^2	F	p
.00 – 2.49	39	86.30	14.79	Gruplar arası	2	2990.730	14.695	.000**
2.50 – 2.99	78	102.74	13.36					
3.00 – 4.00	299	104.11	14.44	Grup içi	413	203.517		
Toplam	416	103.00	14.72					

** $p<.001$

Tablo 5'teki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile akademik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. [$F(2, 413)=14.695, p<.00$]. Bu farklılığın hangi grup lehine olduğunu belirlemek için post – hoc. Analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Akademik ortalama değişkenine göre post – hoc. sonuçları*

I	-	J	Mean Difference	SS	p
.00 – 2.49		2.50 – 2.99	-16.44	3.57	.000**
		3.00 – 4.00	-17.81	3.28	.000**
2.50 – 2.99		3.00 – 4.00	-1.37	1.80	.726

** $p<.001$

Tablo 6'daki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri, akademik ortalaması 2.50 – 2.99 arasında olanlarla 3.00 – 4.00 arasında olanlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Aday öğretmenlerin lisedeki alanları ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. *Yaratıcı düşünme ile öğretmen adaylarının lisedeki alanları arasındaki anova sonuçları*

Alan	N	\bar{X}	SS	Gruplar	df	X^2	F	p
Sayısal	111	100.80	14.52	Gruplar arası	2	767.690	3.583	.029*
Eşit Ağırlık	188	105.08	13.04					
Sözel	117	101.74	16.96	Grup içi	413	214.282		
Toplam	416	103.00	14.72					

* $p<.05$

Tablo 7'deki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile lisedeki alanları arasında anlamlı bir farklılık vardır. [$F(2, 413)=3.583, p<.05$]. Bu farklılığın hangi grup lehine olduğunu belirlemek için post – hoc. Analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen adaylarının lisedeki alanlara göre post – hoc. analizi sonuçları

I	-	J	Mean Difference	SS	p
Sayısal		Eşit Ağırlık	-4.28	1.75	.040*
		Sözel	-.94	1.94	.877
Eşit Ağırlık		Sözel	3.33	1.71	.128

** $p<.001$

Tablo 8'deki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri, lisedeki alanlarına göre alanı eşit ağırlık olanların lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Bölüm değişkeni ile yaratıcı düşünme eğilimi arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Yaratıcı düşünme ile bölüm değişkeni arasındaki anova sonuçları

Bölüm	N	\bar{X}	SS	Gruplar	df	X^2	F	p
Sınıf	176	102.38	14.46	Gruplar arası	3	108.848	.500	.683
Fen bilimleri	84	102.61	14.64	Grup içi	412	217.737		
Özel eğitim	70	102.94	12.74					
Okul öncesi	86	104.69	16.83					
Toplam	416	103.00	14.72					

Tablo 9'daki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile öğrenim gördükleri bölümleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$F(3, 412)=.500, p>.05$].

Öğrencilerin eğitim fakültesini tercih sıraları ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Yaratıcı düşünme ile üniversite tercih sırası arasındaki anova sonuçları

Tercih sırası	N	\bar{X}	SS	Gruplar	df	X^2	F	p
1 – 5	284	102.58	14.34	Gruplar arası	3	704.523	3.301	.020*
6 – 10	62	101.67	17.20	Grup içi	412	213.399		
11 – 15	40	102.05	14.13					
16 – 20	30	111.00	11.47					
Toplam	416	103.00	14.72					

* $P<0.05$

Tablo 10'daki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri ile öğrenim gördükleri bölümleri tercih sırası değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır [$F(3, 412)=3.301, p<.05$]. Bu farklılığın hangi grup lehine olduğunu belirlemek için post – hoc. Analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Tercih sırası değişkenine göre post – hoc. analizi sonuçları

I	-	J	Mean Difference	SS	p
1 – 5		6 – 10	.90	2.04	.971
		11 – 15	.53	2.46	.996
		16 – 20	-8.41	2.80	.015*
6 – 10		11 – 15	-.37	2.96	.999
		16 – 20	-9.32	3.24	.022*
11 – 15		16 – 20	-8.95	3.52	.012*

**p<.001

Tablo11'deki verilere göre öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimleri, eğitim fakültesini tercih etme sırası değişkenine göre 16 – 20. Sırada tercih edenlerin lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin düzeyi ve bazı değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda seçkisiz örnekleme tekniği ile 416 katılımcıdan Marmara yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ile toplanan veriler, ortalama, bağımsız t testi, tek yönlü varyans analizi ve post – hoc. analizleri ile çözümlenmiştir.

Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin düzeyi yüksek olarak belirlenmiştir. Bu sonuç öğretmen adaylarının üretken, yeniliklere açık ve girişimci bir yapıda olduğunu ve meslek yaşamlarında öğrencilere de bu özellikleri kazandırabilmeleri adına önemlidir. Varki (2020) bu çalışmada olduğu gibi öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada katılımcıların yaratıcı düşünme düzeylerini yüksek olarak belirlemiştir. Yavaş ve Yenice (2018) ise öğretmen adaylarının yaratıcı düşünmelerini orta düzey olarak belirlemiştir. Kılıç (2020) matematik öğretmeni adaylarının, Yıldız (2018) müzik öğretmeni adaylarının yaratıcılık düzeylerini ortanın üzerinde yaratıcı olarak belirlemişlerdir. Branş öğretmen adayları baz alınarak yapılan bir diğer çalışmada Zembat vd. (2018) okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeylerini yüksek düzey olarak belirlemişlerdir. Yaratıcı düşünme becerisi yüksek olan bireyler hem meslek hem de günlük yaşamda karşılaştıkları problem durumlarında sıra dışı düşünüp farklı açılardan sorunları ele alarak karmaşık ilişkileri sentezleyip çözümlenebileceklerdir (Çınardal & Diri, 2013). Alencar (2006) Brezilya'da üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin kendilerini ders veren öğretim elemanlarından daha fazla yaratıcı buldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan öğretmen adaylarının, meslek yaşamlarında idareci, veli, meslektaş ve öğrencileriyle ilgili olarak karşılaşılabilecekleri problem durumlarında etkili çözümler bulabilmeleri için yaratıcı düşünme becerilerinin yüksek olması gerekmektedir.

Cinsiyet değişkeni ile yaratıcı düşünme eğilimi arasında erkek katılımcılar lehine anlamlı fark çıkmıştır. Erkek öğretmen adaylarının daha fazla risk almaları daha fazla girişimlerde bulunup farklı yollar ve çözümlerle uğraşma özelliklerinin kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca kadınlar, çoğunlukla günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlarda erkeklere karşı daha duygusal yaklaşabilmekte ve bu durum bazen yaratıcı fikirler geliştirmelerinde engel olabilmektedir. Hill (2000) ve Serçe (2017) bu çalışmadaki sonuca benzer olarak erkek öğretmenlerin yaratıcılık düzeylerinin kadın öğretmenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirlemişlerdir. Alan yazında yaratıcı düşünme ile cinsiyet arasında anlamlı farkın olduğu başka çalışmalarda mevcuttur (Bhati, 2016; Ksai, 2013; Lau & Li, 1996; Matud vd., 2007).

Katılımcıların pedagojik anlamda daha deneyimli olması ve mesleğe karşı daha fazla tutum geliştirmiş olma şartlarını sağlamları nedeniyle 1. Sınıf öğrencileri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Sınıf düzeyine göre eğitim fakültesi öğrencilerinin yaratıcı düşünme eğilimlerinde anlamlı farklılık yoktur. Buna karşı sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin yaratıcı düşünme eğilimi ortalamalarının arttığı belirlenmiştir. Yaratıcı düşünmenin gerçekleşebilmesi için bireylerin öncelikle sorunu doğru bir şekilde tespit edebilmesi ve olası çözüm yolları belirleyerek yeni ve orijinal ya da işe yarar çözümler üretmeleri beklenir. Dolayısıyla yaş ve sınıf düzeyi olarak daha fazla olan öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilim ortalamalarının yüksek olduğu söylenebilir. Kılıç (2020) matematik öğretmen adayları ile Toyran (2015) ve Karaçelik (2022) okul öncesi öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmalarda benzer şekilde sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin ölçekten aldıkları puanların ortalamalarının arttığını fakat bu farkın anlamlı bir şekilde değişmediğini belirlemiştir. Demirel (2007) yaratıcı düşünme ile yaş arasında keskin bir sınıflama yapılamayacağı fakat orta yaşlarda en üst düzeye çıktığını ifade etmiştir. Wang (2003) ise bu çalışmalardaki bulgulardan farklı olarak sınıf değişkeni ile yaratıcı düşünme arasında anlamlı fark olduğunu ortaya koymuştur.

Akademik ortalama ile aday öğretmenlerin yaratıcı düşünme eğilimleri arasında ortalaması 2.50'den yukarı olanların lehine anlamlı farklılık vardır. Akademik anlamda başarısı yüksek olan bireylerin çok yönlü düşünüp yeni ve yaratıcı fikirler ortaya koyduğu ileri sürülebilir. Yaratıcı düşünme, sadece bir ürün üretmek değildir, var olan bilgileri kullanarak farklı çıktılar sağlama sorunlara farklı çözümler bulma, farklı durumlara adapte olma ile de ilgilidir (Karataş ve Özcan, 2010). Temizkalp (2010) akademik başarı ile yaratıcı düşünme arasındaki ilişkiyi belirlemek için öğretmen adaylarının üniversite giriş puanları ile yaratıcı düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

Öğretmen adaylarının lisede öğrenim gördükleri alanları ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında, alanı eşit ağırlık olanlar lehine anlamlı farklılık vardır. Bu durum, eşit ağırlık alanındaki öğrencilerin hem sayısal hem de özel alanda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmalarından kaynaklı olabilir. Toyran (2015), Yıldız (2018) ve Karaçelik (2022) yaptıkları çalışmalarda öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türleri ile yaratıcı düşünceleri arasında anlamlı farklılık olmadığını belirlemişlerdir. Toyran (2015) bu durumu liselerde verilen eğitimin yaratıcı düşünme için yeterli olmadığı şeklinde açıklamıştır. Aday öğretmenlerin öğrenim gördükleri bölümleri ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında ise anlamlı farklılık yoktur. Görgen ve Karaçelik (2009) okul öncesi öğretmen adayları ile fen bilgisi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerilerini karşılaştırdığı çalışmasında bu çalışmadaki bulguyu destekler nitelikte bölümler arasında anlamlı farklılığın olmadığını belirlemişlerdir. Öğretmen adaylarının bölümlerine göre ortalamaları birbirine oldukça yakın ve yüksek düzeydedir. Bu kapsamda eğitim fakültelerinde yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin bölüm bazında benzerlik gösterdiği ve öğrencilerin eğilimlerinin yakın olduğunu göstermektedir. Bu bilgidен hareketle Kılıç (2020) eğitim fakültelerinde yaratıcı düşünmeyi destekleyen ders ve etkinliklere yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin bölümlerini tercih sırası ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında eğitim fakültesini 16 – 20 sıralarda yazan grup lehine anlamlı fark vardır. Bu gruptaki öğrencilerin akademik başarısı ve üniversite sınav puanlarının yüksek olması, ilk tercihlerinde daha yüksek puanla öğrenci alan fakülteleri tercih ettikleri eğitim fakültesi tercihlerini daha alt sıralarda tercih etmelerinden kaynaklı olabilir. Alan yazında öğretmen adaylarının bölümlerini tercih sırası ile yaratıcı düşünme becerileri arasında anlamlı fark olup olmadığını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının hem öğrencilik, hem meslek hem de günlük yaşamlarında karşılaştıkları durumlara karşı farklı görüş ve düşünceler üretebilmesi gereklidir. Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin yüksek olması özellikle öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yeri ve

saygınlığını koruması için önemlidir. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre erkek, akademik ortalamalarına göre ortalaması 2,50 – 2,99 ve 3,00 – 4,00 olan, lisedeki öğrenim gördükleri alanlara göre eşit ağırlık ve tercih sırasına göre sıralaması 16 – 20 olanların lehine anlamlı farklılıklar vardır. Sınıf düzeyi ve bölümlerine göre ise anlamlı farklılık yoktur.

Yaratıcı düşünme, hem meslek hem de günlük yaşantımızda sıklıkla kullanmamız gereken becerilerden biridir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının ve öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini engelleyen faktörleri belirlemek için derinlemesine inceleme ve veri toplama şansı sağlayan nitel araştırmalar yapılması önerilebilir. Yaratıcı düşünme ile farklı değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için ilişkisel tarama çalışmaları yapılabilir. Ayrıca yaratıcı düşünmeyi etkileyebilecek farklı etkinlik veya yöntemlerin etkisini belirleyebilmek için araştırmacıların deneysel çalışmalara yer vermeleri önerilebilir.

5. Kaynakça

- Alencar, E. M. L. S. (2006). Creativity and barriers to its expression in online education courses. *Gifted Education International January*, 21(1),54-62
- Aydın, A. (2019). *İngilizce öğretmen adaylarının görüşleri çerçevesinde öğretmen eğitiminde 21. Yüzyıl becerilerinin incelenmesi* (Tez No. 592172) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bakaç, E., & Özen, R. (2016). Öğretmen adaylarının yaratıcılık algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 6(12), 19 – 32.
- Bhati, V. (2016). A comparative study of among boys and girls of class VII. *International Journal of Research*, 3(6), 1-16.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (10. baskı). Pegem A.
- Çelik, B.B., & Dikmenli, Y. (2021). Sınıf öğretmeni adaylarının yaratıcı ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi, *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi (ANKAD)*, 5(1) <https://doi.org/10.15659/ankad.v5i1.101>
- Çınardal, F. C., & Diri, M. (2013). Yaratıcı düşünme, stratejik düşünme ve vahit bademci: paradigma değişikliği ya da bilimsel devrim, sıra dışı beyinlerin işidir. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 63-78.
- Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Pegem.
- Durnacı, Ü., & Ültay, N. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 5(2), 75-97.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. The McGraw-Hill Companies.
- Gelen, İ. (2017). P21-program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*. Pearson.
- Gürgen, E.T., & Bilen, S. (2005). Müzik alan derslerinin müzik öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme becerileri üzerindeki etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 325-338.
- Görgeç, İ., & Karacelik, S. (2009). Okul öncesi öğretmenliği ve fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin yaratıcı düşünme beceri düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23), 129-146.

- Isbell, R. T., & Raines S. C. (2003). *Creativity and the arts with young children*. Thomson Delmar Learning Printed.
- İşleyen, T. & Küçük, B. (2013). Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (21), 199-208.
- Karataş, S., & Özcan, S. (2010). Yaratıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ve proje geliştirmelerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 225-243.
- Karaçelik, S. (2022). Okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 42-61.
- Ksai, T. C. (2013). Examining gender differences in creativity. *International Social Sciences*, 13(1), 115-122.
- Küçük, E., & Kan, Ç. (2023). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (11), 167-194. <https://10.doi.org.10.47994/usbad.1090759>
- Köse, E., Çelik Ercoşkun., N., & Balcı, A. (2016). Okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(40), 153-170.
- Kılıç, N. (2020). *Matematik öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Tez No. 636753) [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Lau, S., & Li, W. L. (1996). Peer status and perceived creativity: are popular children viewed by peers and teachers as creative? *Creativity Research Journal* 9(4), 347- 352.
- Matud, M. P., Rodríguez, C., & Grande, J. (2007). Gender differences in creative thinking. *Personality and Individual Differences*, 43(5), 1137–1147. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.03.006>
- Özden, Y. (2011). *Öğrenme ve Öğretme*. Pegem Akademi.
- Özgenel, M., & Çetin, M. (2017). Marmara yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46(46), 113-132. <http://dx.doi.org/10.15285/maruaebd.335087>
- Serçe, M. R. (2017). *Öğretmen adaylarının liderlik ve yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi* (Tez No. 489816) [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sarıkaya, B. (2023). *Yaratıcılık kavramı, yaratıcılığın tanımları, yaratıcı bireylerin özellikleri*. Güneş, H. (Ed.). *Kuramdan uygulamaya yaratıcı yazma içinde* (ss. 7-22). Eğitim.
- Temizkalp, G. (2010). *Öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeyleri* (Tez No. 263694) [Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Torrance, E. P. (2002). *The manifesto: a guide to developing a creative career*. Ablex.
- Toyran, G. (2015). *Okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin ve eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No. 418037) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ülger, K. (2014). Öğrencilerin yaratıcı düşünme gelişmelerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(175), 275-284. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.2160>
- Varki, E. (2020). *Öğretmen adaylarının çok boyutlu 21. yüzyıl becerileri ile yaratıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi* (Tez No. 646904) [Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Yaprakdal, A. B. (2013). *Öğrenme nesnelere tasarımı öğretmen adaylarının eleştirel, yaratıcı düşünme ve bilimsel süreç becerilerine etkisi* (Tez No. 349943) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldız, Y. (2018). *Müzik öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerilerinin incelenmesi* (Tez No. 502168) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Young, G.J. (1985). What is creativity? *Journal of Creative Behaviour*, 19(2), 77-87.
- Zembat, R., Küsmüş, G. İ., & Yılmaz, H. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcı düşünme eğilimleri ve sınıf yönetimleri. Değişen Dünyada Eğitim*. Pegem.